

Общественно-политическая газета
Ханты-Мансийского автономного округа – Югры

ХАНТЫ ЯСАҢ

23 июня 2016 года

www.khanty-yasang.ru

№ 12 (3456)

Основана 1 ноября 1957 года

Мир ямәдты ёх хәтдә!

Л. Спирякова верум хур

Тәм хурн айдат ханты нә Наталья Анатольевна
Роткина, дүв Ёмвошәң технолого-педагогической
колледжән ай тохтура рәпитл.

16

Тәм
номерән
дүңтаты:

3

Кәщә ёх
верәт оләңән
дүңтаты

5

Нефтеюганск
вошн «Югра
дылднуптаты»
тәхи ёх мирхот
версәт

8-9

Ёмвошн
«Хәтл щирн
вәдты ёх»
емәңхәтл мәнәс

10

В. Сопочин
хотәң ёхләд
пида вәнт
шушийн вәлдәт

13

«Ше евни»
якты-ариты
хот верәт
оләңән

**Лыпӑт тылӑш
10-мит хӑтӑн округе
правительства хотн Югра
мӱв кӑшайт айлат ӑх вӑлты-
холты ширӑт давӑлты пӑта
мирхот версӑт.**

Айлат ӑх пӑта мирхот версы

Шимӑш вер айлат ӑх вӑлупсы верӑт нух вантты па вӑнӑдыты комиссия кӑша па губернатор лӑнӑр хӑ Алексей Путин лӑшӑтӑс. Лӱв тумпедн ши мирхотн Ямал, Тюменской область па Екатеринбург эвӑлт ияха юхтум айлат ӑх пидӑ рӑпитты арсыр кӑшайт вӑсӑт.

Сырыя А. Путин айкел верӑс палупӑс, муй ширн тӑм одн юхи хӑшум вет тылӑш мӑр округевнарсыр ӑсӑтӑхет айлат ӑхлӱв пидӑ рӑпитсӑт. Шит пӑта 17 процента арат вевтам вера катлӑсылӑты ай ӑх шимла ийс. Хӑт процента кемн айлат хуятӑт полиция хот эвӑлт ӑсӑлсыйт пӑ дыв ширедн юдн ӑнкидалашидал пидӑ вӑлты питсӑт. Югра мӱвевн тӑм од айлат ӑх верӑт тӑты Комиссия шеӑк яма рӑпитӑс.

Округев кӑша лӑнӑр хӑ юпийн Тюменской область мӱв эвӑлт юхтумаидат хуятӑт пидӑ рӑпитты не Г. Байматова па Екатеринбург эвӑлт вӑлум хӑ С. Куваев рӑпата верлӑн олӑнӑн айкел лӑшӑтсӑнӑн. Шӑлта Ӕмвош, Нефтеюганской, Нижневартовской районӑтн, Сӑрханлӑн, Когалымӑн вӑлты па айлат ӑх пидӑ арсыр ширӑт ямӑлты хӑннехуятӑт путӑртсӑт, муй ширн тӑм Нявремӑт од мӑнты мӑр дыв рӑпатаел лӑшӑтсӑт.

Мосл лупты, Югра мӱв общественной па внешней связят тӑхи ӑх нявремӑта юкантум одн иштиты телевидениян, радивайн па газетаитн рӑпитты хуятӑт унтасн арсыр вӑйтантупсӑт айлат ӑх пӑта верлӑт.

Владимир ЕНОВ

Вудӑн мойлупсы холдумтум ӑх

**Лыпӑт ӑнумты тылӑш 9-митн,
Россия мӱв ӑмӑнхӑтл елпийн Ӕмвошн
«Югра-Классик» хотн Российской
Федерация государственной мевд пос,
округ ишӑкты непекӑт па «Признание»
премия мӑты вер вӑс.**

Н. Комарова па Д. Баймлер хоттел ӑх пидӑ

Шиты Югра мӱв 17 хуят мевд пос па ишӑкты непекӑт ӑша холдумтсӑт. Шит Денис Баймлер, лӱв 2002-мит одн Россия мӱв кимӑл давӑлман па хон пелӑк мӱв эвӑлт девӑса янхты хӑ ӑша павтӑс, шит пӑты Россия президент В. Путин эвӑлт «За отличие в охране государственной границы» мевд пос холдумтӑс. Людмила Жданова – мӱв илпи питы вой вӱты тӑхийн рӑпитты не, Степан Ткач – Сургутской госуниверситет хуца прикладной математика кафедра хуца рӑпитты доцент, Таисья Салимова – Сӑрханл вошӑн перинатальной тӑхи хуца вудӑн тохтур лӑнӑр не.

«Признание» немпи округ премия олӑнӑн путӑртты ки, шит 12 од юхды мӑты пит-

сы. Шит вӑлупсы яма лӑшӑтты верӑт пӑты холдумтды. Ши арат од мӑр 49 хуят, шит ӑса тӑхетн па благотвори-тельной фондӑт хуца рӑпитты хуятӑт.

Тӑм одн ши кӑсупсы 7 нем хӱват мӑнӑс: «Социальная ответственность – гарантия успеха», «Человек – золотое сердце», «Социальная звезда», «Гражданское слово», «Народный контроль», «Милосердие без границ» па «Бережливый регион», ширн лапӑт хуят тӑм премия холдумтсӑт.

Кӑсупсыя 13 районӑт, вошӑт эвӑлт 30 верум вӑн вер олӑнӑн айкелӑт китсыйт. Интернет хӱват 5,5 шурӑс хуят ши вӑн верӑт нух вантсӑт па мет ям ут пирисӑт.

Ши мевд посӑт мӑты елпийн округ губернатор не Ната-

лья Комарова лупӑс, хуцы вӑлупсӑв яма лӑшӑтты ӑха иса нӑтты мосл. Ши юпийн лӱв вухаль мир моньшӑн ими Анна Конькова шӑнӑт ясӑн лупӑс: «Ӕш-пӑнт хӑн хӑннехӑ тӑл, вӑлупсӑдн лӱв ӑш-пӑнтӑл пирийл. Ӕш-пӑнт такды хӑннехӑ ӑнтӑм. Тӑмхӑтл тӑта шимӑш ӑх ӑкӑтсӑт, хуятат округев пӑты вӑлупсы ел тӑты шира вудӑн верӑт верлӑт». Мосл лупты, ӑшавӑл лыпӑт ӑнумты тылӑш 28-митн А.М. Конькова шӑнӑт сот тӑл постӑты питлӱв.

Округ губерна-тор тумпийн ши ӑмӑнхӑтлӑн Тюменской область кӑша Владимир Якушев, округ дума кӑша хӑ Борис Хохряков па хӑнты мир поэтесса Мария Вагатова вӑсӑт. Дыв иши нух питум ӑха мевд посӑт па ишӑкты непекӑт мойлӑсӑт.

Ши тӑхет ӑх нух питсӑт: «Бережливый регион» нем хӱват «Югра» немпи округ телерадиокомпания кӑша хӑ Валерий Равевский, «Гражданское слово» нем хӱват «Югория» немпи телерадиокомпания ӑх, «Социальная ответственность – гарантия успеха» нем хӱват – «Газпром-нефть-Хантос» немпи тӑхи ӑх. Вантӑ, дыв «Рӑт вошӑт» поступсыйн хӑтл мӑр нявремӑт тӑйты хотӑтн шуши мир олӑнӑн уша верты хӑр лӑшӑтты нӑтлӑт.

Людмила СПИРЯКОВА

Дыв саттэда вер тайты хуят аршакка йис

Лыпāt енумты тылāщ 14-митн округ губернатор не Наталья Комарова дыв саттэда вер тайты совет ёх пида мирхот верāнтās.

Дўв эвāлдтада уша йис, интāм щимāщ 78 тāхи вэл, щиттāняд од киньщи 5,2 процента аршак. Дыв 103 миллиард шойт вух рāпитыйлсāt, щит 4,5 процента аршак. Дыв саттэда вер тайты ёх ар хуят рāпитты вўсāt, ин щāта 125 хāннехэ рāпитл. Губернатор не Н. Комарова лупās, хуты тām ванāн итэх дыв саттэда вертāты ёх «Признание» премия ёша холумтсāt.

Елды лупās: «Ин мосд яма уша верты па таса непека хāншты, муйсār верātн дыв саттэда социальной верāt тāты ёх нётты веритлāt. Ин социальной верāt тāты департамент хуятāта мосд итэх тāты верлад шурас ёха мāты, тāп дыв лāдн āд мир эвāлт ай тын ат вўсāt, щāлты дыв рāпатаед ямсыева нух вантты мосд. Итэх шурас ёх мосд

немасыя āд, мēшāн мир пида рāпитты вера вāндтāты».

Округ кēща не лупās, юхи хāшум олатн социальной верāt тāты шурас ёха нётты питсы. Щитытāнядокругбюджет эвāлт щи вера 58 миллион шойт вух мāнās, щит сыры олат киньщи 44 процента аршак питл. Щи вух социальной верātтāты 175 хота мāнās, щи эвāлт щив рāпатая йилуп 90 хуят вўсы. Щи тумпийн щи верāта аршак па вāншāк кредит вух мāты питсы, мāта ут Югорской Региональной микрофинансовой тāхи ёх мāлāt. Тām од юхи хāшум хātл вāнты процентной ставка нух āн енмāл. Щи нётупсāt эвāлт тām одн шурас ёха 350 процент арат поручительство непек мāсы.

Людмила ШУЛЬГИНА

Лыпāt енумты тылāщ 17-митн Югра мўв кēща лāнқār хэ Геннадий Бухтин округ правительства мирхот тās.

Кēща ёх мирхот

Интāм социальной некоммерческой тāхет кāсупсы унтасн нётупсāt мāты комиссия йилуп хуятāt лунсāt, щит: āд хуятāt, департаментātн вāлум оса тāхет ёх, «Стратегия 20-30» оса тāхи ёх па шуши мир эвāлт и хуят.

Щи тухалпи мирхотн хотāt йилпатты вер нух вантсы. Вантэ, тām ванāн хотāt нух лēщātты Югорской фонд айкед тās, хуты тāняд од мār 303 хот эвāлт тāп 271 хот нух версы, щирн тām одн хāшум хотāt йилпатлыйт.

Щāлдта округ правительства кēщайт поступсāt рāпитты олāнāн щиты уша верты питлāt: яма муй āнтэ рāпитāl, вух тārмāд муй āнтэ па āд мира щит мостāl муй āнтэ. Щиты 2016-мит одн рāпитум поступсāt олāнāн вантты питлы.

Мирхот пурāйн уша йис, Ёмвош клинической пāдьница кēщая Всеволод Кольцов йис.

Людмила ЛОНГОРТОВА

Югра дума рāпата

Мāнум лāпātн Ёмвошн депутатāt дўң рўтыщātты хātлāt едпийн 57-мит дума мирхота āктāщийлсāt. Дыв щāта арсыр мосты верāt нух вантсāt па мосты поступсāt вўсāt.

Округ дума мирхот едпийн шуши мир Ассамблея ёх вāйтантупсы верāнтсāt. Щи пурāйн дыв общественной па внешней связят департамент кēща не Елена Шумакова путār хēлāнтсāt, муй щирн Ас-угорской яснātнетты газетайт па журналāt нётлыйт.

Е. Шумакова лупās, хуты тām лāвāрт пурāйн, хāн иса верātн вух шимда верды, хāнты па вухах ясāнāн етты непекāt āн кетумдыйт. «Мўң тām одн щи вера 12 процента арат вух аршак мāsўв, лāдн ар мир рāt яснātн непек ат дўңātсāt», - лупās де-

партамент кēща не.

Телевидениян па радивайн увās мир олāнāн мāнты передачайт ищи йилуп щирн рāпитты питлāt. Интāм шуши мир вāдты тāхет эвāлт аршак вер вāндтāты питлы. Лāдн па мир уша ат версāt, муй щирн шуши хуятāt кертātн па вāнт шушетн вāлдāt, муйсār культура верāt тāйлāt па хуты йис щирāt лēщātлāt.

Дума мирхотн вух верāt тāты департамент кēща не В. Дюдина депутатāt ещālт путārтās, муй щирн округ бюджет 2015-мит одн па 2016-мит одн хāлум тылāщ мār

тāруптāсы. Щиты 2015-мит одн бюджет 186,6 миллиард шойт вух аратн вўсы, од сухантыйн 217,2 миллиард шойт вухн тāруптāсы. Щит 30 процента аршак вāд. 2015-мит од мār депутатāt няд пўш āктāщийлсāt, лāдн бюджет аршакка верты. В. Дюдина яснāt щирн, мāнум одн округ бюджет 70 процента социальной верāt эвāt вās па щи верāt иса мосты щирн лēщātсыйт.

Депутатāt Югра Дума йилуп рāпата вер нух вантсāt. Щиты увās мир Ассамблея тāхия шуши мир ясāнāt, йис верāt па культура вāты хуятāt лунты питлāt. Щит йилуп дума ёх пириты вер юпийн питл.

Округ дума кēща хэ Б. Хохряков щи олāнāн лупās: «Ма нэмāсдум, хуты щит ям вер па ма Ассамблея кēща хэ Еремей Айпин па щив

лунум депутатāt пида кашашдум. Шуши мир пида рāпитты щимāщ хуятāта мосд, хуятат рāt ясāн культура верāt па увās хāннехуятāt нўшайт яма вāдāt».

Мирхотн депутатāt мир ямāдты департамент рāпата олāнāн ай хēлāнтсāt. Тāmхātл, лāдн леккарāt ай вошāта па кертāта рāпитты ат мāнсāt, «подъёмной» вухн сухуптāлдыйт. Тām вер 2015-мит одн вās па 2016-мит ода елды лēщātсы. Мāнум одн округ пāдницайта соткем тохтур рāпитты юхтās, щит вāндтыйлды тāхет етшуптāты айлат ёх па па мўвāt эвāлт юхтум хуятāt. Дума кēща хэ щи олāнāн лупās: «Мўңева щимāщ поступсāt вўты мосд, лāдн аршак мир ямāдты ёх ай вошāта па кертāта рāпитты ат мāнсāt».

Надежда ВАХ

Мўвева арсыр мир юхтыйдсӓт

Лыпӓт енумты тыдӓщ 9-митн «Югра» айкелдӓт ӓкӓтты хотн VIII-мит информационной технологият мирхота юхтум ӓх пидӓ вӓйтӓнтупсы вӓс. Россия мўвн информационной верӓт тӓтӓ агентство тӓхи кӓщӓ Александр Айгистов, Россия мўвн африканской Бенин республика посол хӓ Анисет Габриэль Кочофа па Джубута мўв эвӓлт посол хӓ Мохамед Али Камил шив юхтыйдсӓт.

Юхтум мойн ӓх лупсӓт, хуты муйкем хурамӓна Ёмвош йис. А Айгисов щиты ястӓс: «Ма щиремн, ма па хон пелӓк Канада муй па США мўвнӓна юхӓтсум. Мӓнema шеңк эмӓщ, хуты Россия мўвн щимӓщ хурамӓн, систам увӓс вошие вӓд». Елды дўв ай тӓс, муйсӓр поступсӓт па верӓт дӓщӓтлӓйт, дӓдн вӓна пелка ювум ӓх компьютер па Интернет хуца рӓпитты вӓндтӓты. Й вер – щит «Тимуровцы информационного общества», щит ут хўват няд од мӓр 2,5 миллион хуят вӓндтӓсы.

Анисета Кочофа ясӓн щирн, дўв хӓдмит пўш щит мирхота юхтӓс. Щимӓщ мирхот юпийн дўв рӓт мўвӓда юхӓтл па ям верӓта вўянтал. Щиты па хон пелӓк Бенин мўв кӓщӓ сайт йилпа нух дӓщӓтсы, ӓд мир сотовой карты кел хўват мосты тохтурӓта нух хӓншӓныщты пӓтсӓт, айдтыева телемедицина рӓпитты пӓтӓс. Африка мўвӓт – нўшайн мўвӓт, тӓп дыв эвӓлтӓда ищи вӓндтӓйдты рӓхл. Вантӓ, щӓта банк хотӓт ӓнтӓм, щит юкана ӓд щирн вухӓт китдӓйт.

Россия мўвн па хон пелӓк Джубути мўв эвӓлт посол хӓ Мохамед Али Камил сыры рӓт мўвӓдн мир ямӓлдыт вер тӓтӓ министра вӓс, щирн тӓм мирхот пурайн дўведа эмӓщ «Телемедицина» секцияйн рӓпитты вӓс.

Етн VIII-мит информационной технологият мирхот сухнӓс. Щит пурайн лупсы, хуты ин

щӓта па хон пелӓк 52 мўв эвӓлт мир вӓс, 21 мирхот дӓщӓтсы, 9 кашащты непекӓн ӓш пос пунсы, кӓт хӓтл мӓр шив 1785 хуят юхтыдӓс. Вӓн мирхот сухӓнтты пурайн арсыр секция кӓщӓйт лупсӓт, муй щирн дыв рӓпитсӓт. Щит пурайн уша йис, ин БРИКС банк хуца вохты непек китды, дӓдн Ёмвошн Мўвтед мир телемедицина тӓхи верты пӓты кредит вухат мӓсы. Югра мўв губернатор не Наталья Комарова лупӓс, хуты щит мет мосты вер, щимӓщ тӓхи тывӓд ки, БРИКС мўвӓт тӓхия дунты 2 миллиард 800 миллион хуят лекщитты веритды.

Людмила СПИРЯКОВА

ВӓЯТН ЩИ ОДӐНӐН

ШОС па БРИКС тӓхеӓна арсыр мўвӓт ияха рӓпитты щира ӓктӓщсӓт.

ШОС – щит рўщ щирн Шанхайской организация сотрудничества, щит щит мўвӓт дунсӓт: Россия, Китай, Казахстан, Киргизия, Таджикистан па Узбекистан. Вантман тӓйтты щира шив вет па хон пелӓк мўв дунсӓт: Афганистан, Индия, Монголия, Иран па Пакистан.

БРИКС – па хон пелӓк английской ясӓн щирн вет мўв олӓнмит буквайн хӓншмӓн вӓл: Brazil, Russia, India, China, South Africa, рўщ щирн: щит Бразилия, Россия, Индия, Китай па Южно-Африканской Республика (ЮАР).

Айлат ӓх ияха ӓктӓщсӓт

Лыпӓт тыдӓщ 14-мит хӓтӓдн Югра мўв губернатор дӓңкӓр хӓ Алексей Путин па УрФО эвӓлт округев дуваттӓйн федеральной инспектор Дмитрий Кузьменко айкелдӓт дӓщӓтты ӓх пидӓ вӓйтӓнтӓйдсӓн.

Мирхотн «Утро 2016» немпи айлат ӓх вӓйтӓнтупсы олӓнӓн путӓртсы. Уша йис, хуты лыпӓт тыдӓщ 20-30-мит хӓтӓдн Нефтеюганск вошн вӓн мир-

хот пӓтл. Тӓта Россия мўв эвӓлт 1500 айлат хуят ӓктӓщл, дӓдн ияха кўтӓдн арсыр верӓт олӓнӓн путӓртты, вӓндтӓйдты па ӓрӓщты кӓсупсӓтн кӓсты.

Алексей Путин ясӓт щирн, Югра мўвн тӓм вӓн мирхот 90 процент арат дӓщӓтман вӓд. Айлат ӓх лапӓтты верӓт, рӓпитты тӓхет, пӓршин хотӓт, ӓрӓщты хӓрӓт, длохитӓйдты па па мосты утӓт иса омӓссыт. Щӓлта юхӓт, лыптӓт па иса енумты утӓт клещ ай вой эвӓлт пуртӓнӓн пӓрӓдсӓйт.

Щит тумпи мирхот пурайн вӓн вӓйтӓнтупсы полиция ӓх давӓлдыт пӓтлӓт.

Мосл ястӓты, тыв Югра, Ямал па Тюменской мўв губернаторӓт, государственной дума депутатӓт, тўтӓн хопӓтн яӓхты хуятӓт па па эмӓщ ӓх юхӓтлӓт.

Ирина САМСОНОВА

Ас нопатты тыдәш 25-мит хәтәдн
Нефтеюганск вошн «Сибирский двор» немуп
йис кәртән «Югра дылһуптәты» тәхи хуца
рәпитты җх мирхота әктәшийдсәт.

«Югра дылһуптәты» тәхи мирхот

Мет сыры «Югра дылһуптәты» тәхи ух хә Александр Новьохов Нефтеюганск вош кәшайта пәмәшпа ясәт лупәс. Шәдта дүв ясәл эвәлт уша йис, тәмхәтл Югра мұв унтасн Россия экономической верәт тәса мәнләт. Вантә, Ёмвош округмұв эвәлт мет ар нефть нух талдәт. Нын ши вәлдән, мұв вуй шуши мирәт вәлты мұвәт эвәлт вұды. Шиты мұв вуй нух талты җх пәвәнт кәртәтн вәлты мир кұтәдн рәпитты шира кашашты непекәт тәйләт. Ши кұтн мұң вантлүв, муй иты па хон пеләк мұвәтн шуши мирәт вәлдәт. Тәм ол Ас нопатты тыдәшн «Югра мұв вұды лавәлты» тәхи кәшә Степан Кечимов пәвәнт шушийн авиеләд пидә вәлты хә Дмитрий Русскин па хон пеләк Нью-Йорк воша шуши мирәт вән мирхота яңхсәнән.

Ши тумпи Югра мұвн хәнтәт, вухаләт па юрнәт вәлупсы әхтйин 14 закон па 60 мудтас поступсы вұйман вәд. Ши тумпи Россия мұв шуши мирәт вәлупсы ширн няд федеральной поступсы рәпитл. Мет дутәң вер шит увәс мир ин тәмхәтл вәнта йис вәлупсәдн вәлдәт. Югра мұвн 475 рәт мұв поступсы ширн верман вәд. Шәта мир вұды лавәлләт, вой-хұд вәдпәсләдәт. Ши кұтн 70% арат вәнт кәртәтн вәлты җх мұвәт нефть нух талты тәхия питман вәлдәт. Шит шеңклавәрт вер. 1990-мит оләт вұш эвәлт мұв вуй нух талты җх па вәнт шушийн вәлты хәнтәт, вухаләт па юрнәт кұтн арсыр нұшайт тәса ләшәтты пәта Ёмвош округ правительств хуца комиссия вәд. Мосл лупты вән кер тыдәшн ши тәхия «Югра дылһуптәты» ут

Дмитрий Русскин шуши мирәт вән мирхотн

эвәлт хәннәхә рәпитты вұсы. Ши кұтн шуши мир вәлупсийн лавәрт суртәт вәлдәт. Рәтәсәв елды тәты верәт нух адумты мосл. Хәнтәт, вухаләт па юрнәт вәлты хотн ән тәрумлайт. Ар хәннәхә Югра мұвн хұд вәдпәсләты вер тәйләт. Ши пәта хұд катәлты вер әхтйин вәлты поступсы тәса ләшәтты мосл.

Елды «Югра дылһуптәты» тәхи кәшә ләңкәр не Людмила Алфёрова Москва хон вошн ләшәтйидты «Сокровища Севера» вәнтупсы, ай хопәтн кәсты вер, Финляндия мұвн Лахти вошн мәнты финно-угорской VII-мит мирхот оләңән па шуши

мир айләт җх VI-мит вәйтантупсы па кев мұв ай хуятәт «Утро» немуп мирхотәт оләңән ай павтәс. Ши юпийн Нижневартонской вош «Югра дылһуптәты» тәхи кәшә ими Марина Антонова лупәс, хути шуши мир поступсәт вевтама вәдәт, ши пәта дыведа юридической верәт әхтйин нәтты хуятәт мосләт.

Мирхот етшәты кәмн «Югра дылһуптәты» тәхи кәшә Александр Новьохов ар ол мәр оса тәхийн каркама рәпитум ими Зоя Лозямова «Спасение Югры» немуп мевд посн мойдуптәслә.

Ульяна МОЛДАНОВА

Шаләң ясәң

Тәм ванән Аган кәртәң вәтәң 70 олуп ими Фёкла Семёновна Бондаренко (Покачева) әнтәма йис.

Дүв вәлупсәл мәр муй арат ям верәт верәс, хәнты йис вәлупсы елды тәс, сорни җшпи имие муйкем арат хурамән

ернасәт, пурмәсәт па па утәт җнтәс. Лүв нумәс па җрәл унтасн Аган кәртән катра пурмәсәт лавәлты хот тывәс.

Мұң «Хәнты ясәң» па «Луима сәрипос» газетайнәнән рәпитты җх иса шалә нумәс ши пундүв лүв рәтлада. Тынәң рәт

җхиет, па хути верты шәка питмев юпийн. Нын нумәслән елды нух адмәдн, Наяң-Вәртаң хотн яма елды тәялн! Мұң дыпи хошмиев нынана ат хойл.

Тәм ясәңдүва катлассәт иса Ёмвошәң хәнтәт па маньшет.

Нявремәта сәмем мәлем

Мүвтел мир нявремәт давадты емаңхәтлән Ёмвош «Югра» немуп РИЦ хот йитн айкел хәншты па акадты ёх Радужной вош «ПАЗЛ+» немуп айдат ёх тахи көща не Ю.А. Садовская па Сәрханл вош ашколайт күтн мет апрәң нявремәт оса тахи (рүш щирн «Школьный актив города») көща не Е.В. Лебедева пида вәйтантийдсәт. Мирхотн «Нявремәта сәмем мәлем» вер олаңәңн путәр мәнас.

Сырыя Елена Лебедева дыв рәпатайд олаңәңн айкел тәс. Сәрханл ашколайт күтн мет апрәң нявремәт оса тахи яңкем ол рәпитәл. Айдат ёх арысир ширәт хуват рәпата тәдәт. Мүвев давадты ёх емаңхәтл едпийн ван хәтлуп тылащн «Мавәң мойлупсы служитты хәя» верләщәтләт. Щәдта тәнлуп тылащн ақмум мавәң летутәт пищмайт пида армияйн вәлты ёха китләт. Служитты хәйт ёша павтум мойлупсәта шеңк амәтләт, ванкүтлы армия эвәлт юхтум юпийн ашколайн вәндтйидты нявремәт пида вәйтантийдләт па

служитты вер олаңәңн айкел тәдәт. Тәмәш вәйтантиупсәт юпийн айдат ёх имухты армияя мәнты дәнхаләт. Щи тумпийн Сәрханл вош ашколайт күтн пириты хәтлдәщәтләт. Нявремәт вән хуятәт иты көща па дәнқәр хуят пириләт. Щәдта пириум нявремәт вошәң мирхотәта, вәйтантиупсәта яңхләт, ләдн айдат ёх нүша вердал тўңматты.

Юлия Садовская путәртәс, хути Радужный вошн айдат кәт ёх пәта оса тахи вәл. Щит «ПАЗЛ+» па «100 % сәмәң вер». Тәмхәтл щив 35 няврем лүңман вәл. Дыв имухты ар-

Интернет-эвәлт-бўюм-хур

сыр верәт ләщәтләт. Щит волонтерской рәпата, кәши-мәш па пиршамум хуятәта нәтты вер, вошәң емаңхәтләт, вәйтантиупсәт ләщәтты ширәт, Победа хәтла мойлупсәт па непек эвәлт әня лыптәт верты утәт.

Победа хәтл постәты пәты Радужной вошн вәлты нявремәт 2013-мит олн «Мўң ащилўв мўвев давадсәт», щәдта «Мўң щатъщашилўв

даляссәт» немпи хурәң вандтупсәт ләщәтсәт. Сырыя ветеранәт па ләд хәрн ухлад пунум ёх олаң тәп 18 хур вәс, 2016-мит олн щи утәт 2000 арат хурәт вәнты енумсәт. Щи тумпийн айдат ёх «Вошәв едпәңа верлўв» вер тәдәт. Дыв вошн вәлты вән хотәт, хот питрәт, пәшасәт олупн нерләт, ләдн рәт вошәл хурамәңа ат вәс.

Ирина ПОСЛОВСКАЯ

Кәши-мәш тәты вой

Төрмев мелка ювум артән мир рўтьщәты пәты вәнта мәнты термәдәләт. Тәп щив мәнты едпийн яма нәмты мосл, хути тови-дўң пура – щит хәннехә пәты пәлтап пура. Щит пәты интәм нынана путәртлўв, муй верты мосл, ләдн клещ ай воятн ән пуремәсыйтән.

Клещ ай вой пуремәс ки, хәннехә клеще-вой энцефалит мәшн кәшаңа йиты веритәл. Щит шеңк пәлтап мәш, итәх пурайн хәннехә и лота павәтлы муй па әнтәма йил.

Ванкүтлы клещ ай вой пуремум юпийн 7-14

хәтлмәр, итәх пурайн 30 хәтл ух кәшитл, хәннехә вевтама ювәнта, охәтты вўратл, әшдал-кўрдал кәшитләт. Итәх пурайн хәннехә едәл вера каврума йил, тәх щосн 38-40 градус вәнты ювәнта.

Щи тумпийн клещ ай вой эвәлт Лайма немпи мәшн кәшаңа йиты щир вәл. Щи пурайн ух мәшәңа йил, ед вурты ай утыетн рывлы, сәм хуца мулты вевтама рәпитл. Тәм вер ән лекщитты ки, итәх пурайн

хәннехә әнтәма йиты веритәл.

Ас нопәтты па лыпәт тылащәңн мет ар клещ ай вой вәл. Тәм утәт навәртты па пәрляты ән веритләт, дыв юхн па ваншийн омәсләт. Хәннехә мухты мәндки, дыв имухты дәмәтсуха кўншемәдәт.

Леккәрәт путәртләт, клещ ай вой шивалум па нўх вўюм юпийн йира евәлты ән рәхл, хушапа пунты па сора пәдъница тәты мосл.

Вәнта мәнты пурайн хўв лытовәң, кәрәш сапәл лакәң ернас, хўв каш, мил, дўйң пос дәмәтты мосл. Уха мил муй ухшам пунты мосл.

Педәна эвәлт немасыя пуртәнәт пәнәң тайты.

Вәнт эвәлт юхи юхтум юпийн дәмәтсухәт яма нухвантты мосл. Хотвой пәнәң тәтлясты ки, кәтәт па ампәт ищи ямсыева вантаты. Клещ ай вой щи тәхия пуремал, хута хәннехә муй па хот воя лавәрт йира вўты. Щит пәд хуши, шәнш, пўкән, ух путлаң тәхийн.

Клещ ай вой нынана пуремәс ки, сора пәдъница мәнаты. Щи тәхия атл-хәтл рәпитл.

Леккәрәт яснәт щирн, мет олаң па ям вер – щит прививка доньщәты щир. Доньщәты вер юпийн 14 хәтл мәр вәнта яңхты ән рәхл.

**Хәнты ясәңа тулмащтәс
Ирина САМСОНОВА**

Ханты па вухаль ар суват елды сашдәт

**Лыпәт тыдәш 2-4-мит хәтләтн Ёмвошн
Межрегиональной ашкола немуп вәндтупсы
вәс, хута вертутәң әх айлат хуятәт тор сапл
юх верты па щитн нарәсты вәндтәсәт.**

Щи ашкола немасыя верәнтды, дәлн ар хуят ханты па вухаль нарәсьюхәт верты ат вәндсәт па щитн юнтты ат питсәт. Вертут верты әх мет сыры нумсәң путрәт хәдәнтсәт щи ашкола рәпата елды тәты оләңән, щәлта хутысаты шуши мир нарәсьюхәт Югра хуши вердыйт па обской угрәт культурайн муй пәты щитәт мосләт. Щи юпийн дыв тор сапл юх верты вүйәнтсәт па щитн юнтты вәндтәйдсәт. Тәм пұш Яков Тарлин, Олег Потпот (Касум), Алексей Решиков па Владимир Меров (Ёмвош) нарәсьюх верты хә әх вәндтәсәт. Әхәт тор сапл юхәд вермел юпийн Творческое объединение «Культура» немуп хота щитдәл мәсәт.

Вертутәң вәндтупсы «Живущие по солнцу» немуп кәсупсы па якты-ариты хәр пурайн вәдләд. Тәм пұш щи ут Юграйн верум «Год детства» па «Диалог национальных культур» немуп вера постәсы, щәлта «Развитие культуры и туризма в Ханты-Мансийском автономном округе-Югре на 2016 – 2020 годы» немуп поступсы унтасн ләщәтсы. Вертутәң әх ашкола па якты-ариты емәңхәтл Ёмвош округ культура департамент, «Творческое объединение «Культура» немуп хот рәпатнекәт версәт. Лыведа Государственной Российской народной творчества хот (Москва) па Финно-

угорской культурной тахи (Сыктивкар) мир нәтсәт.

Муй унтас нарәсьюхәт верты ашкола мира тәл, щи оләңән «Дыдың союм» хотн рәпитты хә **Алексей Решиков** пида путәртсум.

– «Живущие по солнцу» немуп якты-ариты хәр хәдмит пұш версы па нарәсьюхәт верты ашкола, хута хәннәхәйт щитәт верты па юнтты вәндтәйдләт, ищи хәдмит пұш рәпитәс. Щи тахи юпийн ар хуят арсыр кәртәтн па вошәтн нарәсьюхәт верты вүйәнтсәт. Ар тахетн хәннәхәйт нарәсты питсәт, ар хуят щитәтн юнтты вәндтәйдләт дәңхәдәт. «Дыдың союм» хотн тәп нәд-вет хуят ансамблян нарәсдәләт. Вантә, мұң хущева шимл нарәсьюх.

Рәпатайн ма ханты, вухаль, хәтань, башкир, рұш нәврәмәт, щәлта марицәт па кавказцәт нарәсты вәндтәдүм. Хуйтат дәңхәдәт юнтты, щитәт мұң хущева юхтәйдләт. Шуши мир нарәсьюхәтн ма 30-кәм сув нарәслүм. Итәх сувәт ансамблян юнтты вердәлүв. Кашәң нарәсьюх лүв сәттәд сувәт тәйл, дәлн ши утн ар щирн юнтты. Щәлта округ хұват яңхлүв па па хуятәт нарәсты вәндтәдүв. Нижневартовской районән ар пұш щимәш вәндтупсы верәнтсүв. Юхи хәшүм пұш Ёмвошн нарәстыя Кондинской районән вәдты Шугур кәртәң әх вәндтәсүв. Щәлта Излучинск воша «Россыпи

Тром ёван мокут ариты-якты тахи
(Тром-Аган Сәрханл район)

Мая Швейд (Тром-Аган Сәрханл район),
Алексей Решиков (Ёмвош)

Югры» якты-ариты хәра яңхлүм, щәта нарәслүм па хәннәхәйт нарәсты вәндтәдүм. Щи тухәдпи сотсет па электронной пәщта унтасн мира ай павәтлүв нарәсты вер оләңән.

1990-митоләтн шуши мир нарәсьюхәт иса хут юрәмәты питсийт. Д.Г. Агеев щитәтн юнтты пиньшәс па нәврәмәт нарәсты вәндтәты питәс. Лүв вән вер верәс, дәлн ханты па вухаль нарәсьюхәт иса ал вәшсәт. Тәм хәтл мосл

лупты, обской угрәт арәт па нарәс сувәт мухәлая сәщдәт. Ар вошәтн па кәртәтн нарәс сувәт юнтдыйт. Елды нарәсьюхлүв хәщдәт, хән мұң щи вера айлат әх вәндтәты питлүв. Тәм пұдәң ма вәндтүм әхдәм па хуятәт нарәсьюхән юнтты вәндтәдәт. Елды щи вер яма ки мәңл, ханты па вухаль сувәт сәщты питдәт.

Реональда ОЛЬЗИНА

«Ас нэ» тӕхи вулаң ишӕкты непекин

Тӕм ванӕн Ёмвошн III Межрегиональной «Живущие по солнцу» немуп кӕсупсы па якты-ариты хӕр вӕс. 80 мултас хуят Нуви сӕнхум, Сӕмӕтвош, Кондинской, Нижневартовской, Сӕрханл па Ёмвош районӕт, Ёмвош па Пулӕнавӕт эвӕлт вӕсӕт. Кӕсупсы лыпӕт тыдӕш 3-мит хӕтӕдн пӕншы, кӕсты ӕх арисӕт, нарӕссӕт, яксӕт, шуши мир дӕмӕтсухӕт па луӕлтупӕт ванлтӕсӕт. Шӕлта ши хӕтӕдн «Формы и методы по сохранению и развитию традиционной культуры финно-угорских народов» немуп мирхот вӕс, ши юпийн «Манси. Путь промысла» немуп кина мира ванлтӕсы.

Мосл лупты, якты-ариты кӕсупсы Государственной народной творчества хотн (Москва) рӕпитты не Мери Русанова, Финно-угорской культурной хот рӕпатнек (Сыктывкар) Татьяна Барахова, народного творчества тӕхи (Сыктывкар) немуп хот кӕща Галина Кузнецова, Поволжской финно-угорской мирӕт хот (Саранск) ух не Раиса Акашкина, Обско-угорской институт рӕпатнек Татьяна Волдина, «Торум Маа» хуши рӕпитты ими Евдокия Нӕмысова па ЮГУ рӕпатнек Диана Герасимова дерамтсӕт.

Лыпӕт тыдӕш 4-мит хӕтӕдн якты-ариты ӕх «Торум Маа» музейн ияха ӕктӕшсӕт, шӕта «Игры и игрушки обских укров» немуп ванлтупсы

мира ванлтӕсы, кӕсупсийн нух питум хуятӕт ишӕкты непекин па мойлупсӕтн катлуптӕсийт. Ши юпийн шуши ӕх арисӕт па яксӕт. Ши вер сухнум юпийн дыв леты-яньшты пӕсан хонӕнӕн хӕд лесӕт, хошум йиӕк па шай яньшсӕт.

Мойлупсӕт ара ортты елпийн «Ас не» якты-ариты тӕхийн ариты ими **Галина Курганова** хӕнты ширн вӕш кӕшмӕлтӕс па мойн ӕха лупӕс: «Вӕшса вӕдаты тынӕн ӕх! Мӕн емӕн мӕва юхӕтсӕв, дӕхӕслӕв пида худыева тӕм мӕвн ям нумӕсн ӕктӕшсӕв. Тӕта хӕнты па вухӕд мирӕн арӕт-якӕт сӕмӕна тӕйты ӕх ӕктӕшсӕт. Интум вӕн хуятӕт па нявремӕтари-ты, якты питлӕт па нын шивӕдӕдты, хутысаты мӕн ай ӕх рӕт мир

вӕлупсыя ванлтӕдӕв. Тӕп нынана тӕса вӕты мосл, хута пӕдӕн шуши мирарӕт па якӕтвӕдӕт, хута па мирӕт эвӕлт вӕюм утӕт. Ма лӕнхалум, лӕдн нявремлӕв рӕт мирел вӕлупсы иса ал юремӕдӕт, елды ши вер аттӕдӕт. Пӕмаципа нынана. Ям нумӕсн тӕта яха ӕктӕшсӕв, тумтак ӕшн, тумтак кӕрн елды вӕдаты!».

Жюри ух не **Мери Русанова** ясӕн ширн, ши емӕнхӕтӕдн вӕлум мир арсыр йилуп ут уша павӕтсӕт па ши вер немхӕнты ӕн юремӕдӕт. «Мӕнева шеӕк ям. Вантӕ, кӕд, фестивалы юхтыйдты мир мет яма якты-ариты питсӕт», – лупӕс ши не. Финно-угорской культурной хот рӕпатнек **Татьяна Барахова** нӕхмӕс: «Югорской мӕв па ариты-

якты вер ат яма вӕдӕт. Йилуп ар па йилуп як ши арат ат питл, муй арат хӕд Ас па Лӕнал хуши вӕд, муй арат юх югорской вӕнтӕн лодь. Худыева шӕнӕна па тӕлаӕн ӕшн-тӕлаӕн кӕрн ат вӕдӕт!».

Ишӕкты непекин па мойлупсӕт ара ортум пурӕйн метӕй нявремӕт юнтутӕтн мойдӕсийт. Шит София Бекшаева, Маша Костылева, Ангелина Потапкина, Евгений Важенин (Ёмвош) па Мирон Вальгамов (Пулӕнавӕт). Приз зрительских симпатий немуп непекин Арсений Ли («Лылынӕсоюм», Ёмвош) пуха мӕсы.

«Живущие по солнцу» кӕсупсийн тӕмӕш хуятӕт нух питсӕт:

– **«Югорские мотивы»** немуп шуши мир дӕмӕтсухӕт кӕсупсийн – **олӕн тӕхийн** – **«Увӕс хурамӕт»** (Нуви сӕнхум вош);

– **кимит тӕхийн** – **Анжела Вальгамова** (Пулӕнавӕт вош);

– **хӕдмит тӕхийн** – **«Вотма»** якты-ариты тӕхи (ТО «Культура», Ёмвош).

Мирон па Валентин Вальгамовӕн
(Пулӕнавӕт вош)

Ас не тӕхи имет Гран-при ишӕкты непекин ӕша павӕтсӕт
(Тӕк Сӕмӕтвош район)

МОЙДАСЫЙТ

«Аритывер» 5-14-мит тәл ёх

– **хәлмит тәхийн** – Эвелина Шубина («Мош хот», Шапша кәрт Ёмвош район) па Анастасия Файрушина («Тром ёван мокут», Тром-Аган кәрт Сәрханл район).

«Якты вер» 5-14-мит тәл ёх

– **оләң тәхийн** – «Мош хот» (Шапша кәрт Ёмвош район);

– **кимит тәхийн** – «Тром ёван мокут» (Тром-Аган кәрт Сәрханл район);

– **хәлмит тәхийн** – «Ас ай ёх» (Тек кәрт Сүмәтвош район).

«Ариты вер», 15 ол па щит киньщи вәнлат ёх

– **оләң тәхийн** – «Тром ёван эви» тәхи хущи ариты ими Анастасия Нецветаева (Тром-Аган кәрт Сәрханл район) па «Увас хурамәт» тәхийн ариты не Валентина Швецова (Нуви сәңхум вош);

– **кимит тәхийн** – Ольга Лелятова «Эргын сим» тәхи эвәлт (Саранпауль кәрт Сүмәтвош район), Ираида Макарова па Анастасия Новьюхова «Ас не» тәхи эвәлт (Тәк кәрт Сүмәтвош район).

«Ариты вер» (ариты тәхет) 15 ол па щит киньщи вәнлат ёх

– **кимит тәхийн** – «Тром ёван мокут» (Тром-Аган кәрт Сәрханл район);

– **хәлмит тәхийн** – «Эргын сим» (Саранпауль кәрт Сүмәтвош район).

«Якты вер» 15 ол па щит киньщи вәнлат ёх

– **оләң тәхийн** – «Эргын сим» (Саранпауль Сүмәтвош район);

– **кимит тәхийн** –

«Югра хәсыет» (ТО «Культура», Ёмвош);

– **хәлмит тәхийн** – «Увас хурамәт» (Нуви сәңхум вош) па «Тром ёван мокут» (Тром-Аган кәрт Сәрханл район).

«Луңәлтупәт» 5-14 ол, 15 олуп па щит киньщи вәнлат ёх

– **оләң тәхийн** – «Югра хәсыет» (Ёмвош);

– **кимит тәхийн** – «Эргын сим» (Саранпауль кәрт Сүмәтвош район);

– **хәлмит тәхийн** – «Мош хот» (Шапша кәрт Ёмвош район).

«За преемствен-

ность традиций» немуп ишәкты непек яма аритәл-яктәл пәты «Тром ёван мокут» тәхийн вәдты ёх (Тром-Аган кәрт Сәрханл район) катдуптәсыит. «За высокий профессионализм, большой вклад в сохранение, развитие и популяризацию культурного наследия обских угров» немуп ишәкты непек тәса нарәстәд пәты «Сыра Сәв» тәхийн якты-ариты па нарәсты хә Валентин Вальгамов (Пуднават вош) мәсы.

Гран-при немуп ишәкты непекн «Ас не» (Тәк кәрт Сүмәтвош район) тәхи хущи якты-ариты имет мойдәсыит. Ши тәхи Сүмәтвошн вәдты каш верты хота ләңман вәд. Мосл лупты, кашәң пурайн «Живущие по солнцу» кәсупсыин па якты-ариты хәрн Гран-при немуп ишәкты непек холумгум ёх «Финно-угорский транзит» немуп мұвтәл якты-ариты хәра яңхты непекн мәдыит. Тәм пұш ишиты вәс.

Реональда ОЛЬЗИНА

Евгений Важенин (Мош хот, Шапша Ёмвош район)
ишәкты непекн мойдәсы

Ай няврәмәт мойдупсыин мәсыит

Якты-ариты емәңхәтәдн («Торум Маа» музей)

Мўң рәт мўвевн вәлдүв

**Вән кер тыдәщ 18-мит хәтәдн
Нижевартговской район Варьёган кәртән
«Велпәсләты па вўдең ёх емаңхәтл» мәнәс.
Ши пурайн ар хәннехә вәнт кәртәтн вәдты па
рәт щирн тайты мўвлад эвәлт ияха юхтыйлсәт
па вўдыйн кирум әхләтн дыв күтелн кәссәт.**

Ияха әктәшум хәнты па юрн мирнән күтн и айдат хә шеңк апрәңа ай дар муй сорт хўдәт па вўды нюхи емаңхәтлә юхтым рўщәта тыны-ман вәс. Ма лўв эвәлтәда айкел вўсўм па айлтыева иньщәссем, муй щирн тәм йисн вәнт кәртәтн шуши мир хуятәт вәлдәт па дыв юкан вўды ташдал даваддәт. Тәм айдат хәнты хә немл Виктор Леонидович Сопочин, опращ әхләд иты, ин тәмхәтл вәнта вәнт кәртәдн вўдыдал пида вулкемәл. «Юхи хәшум оләтн ма хоттел хуятлам пида 40-кем вўды тайлдум», – нәхмәс лўв юхды педы. Вўдәт тумпийн, тәм хәнты хә веритты кемәдн хўд па вой шеңк сәмәңа велпәсләл.

Елды айкел вўты щирн уша версем, хуты Виктор сырыя Варьёган кәрт әшколайн 11-мит класс етшуптәс. Ши юпийн мўв идпи таш нух әмәрткы хәя Нижневартговск вошн елды вәнтлтыдәс. Муй пәта нефть па газ вўты тәхетн рәпата ән мушәтәс, лўв тәмиты мәнәма лупәс:

«Кашәң хәннехә, ван-тә, лўведа рәхты па мосты вер тәм нуви тәрум идпийн кәншәл. Ма щикўш яма вәнтлтыл-сум йиллўп рәпата верәта па сәмемн ищипа рәт мўвема муй рәт дерлама талсыюм. Хәнты әхләм щирн мәнәма ищипа ямшәк па кен вәдты. Тәп пура-пурайн, тәмәщ вўдең хуятәт емаңхәтләт дэщәтты кемн ма хоттел әхләм пида тыв юхтыйлдум па тәта немасыя тынесты хәр верлум. Щимәщ вера ма сора-сора вәнтлтылсум. Тәмхәтл ищиты ям арат хўд па вўды нюхи арсыр мир хәннехуятәта тыны-сум. Ин тәм емаңхәтл еша вәд ши етшуптәды па ма ям хўв кўта вәнт кәртема мәндум па юкан вўдыдам елды давадты питдум».

Тәм айдат хә яснәт эвәлт уша версем, хуты лўв имисәңән хәлум няврем тайләнән: кәт эви па и пух. Вәнт кәртәдн вәдты мәр дыв күтелн иса хәнты ясәңән путәртләт па щит пәта эвәңәл па пухәд айтедн рәт ясәңән яма хошләт.

В.Л. Сопочинхоттел әхләд пида

Виктор Сопочин вўды нюхи рўщәта тыныйд

Ма щиремн, щит шеңк вән па вера мосты вер. Сырыя В. Сопочин Варьёган кәртән вәс па әд рәпатайн рәпитәс. Ши пурайн лўведа пенсияя мәнты пәта оләт нух хәншыйт. Ин па лўв иса рәпата ән тайл па щит пәта, хән пирщәмәды, тәп социальной верәт щирн пенсия непек еша вўты веритл. Щит, ма щиремн, шеңк шимәл рўтыщәты вух.

Щәлта ма иньщәссем тәм айдат хәнты хә, алпа, әшкола етшуптумал юпийн армияя мўң мўвев давадты яңхәс? Щимәщ иньщәсупсы юпийн лўв тәп ед няхатәс па тәмиты юхды педы путәртәс: «Тәм йисн хәнтәт вур-ты непек худыева нух хәншыйт, щит пәта ма служитты ән вўсыюм». Тәм «Велпәсләты па вўдең ёх емаңхәтл» оләңән Виктор Сопочин

лупәс, хуты сыры оләтн тәмәщ вўдең хәннехуятәт кәсупсәт шеңк тәса кәщә әхн лэщәтсыйт. Щит пәта шеңкар хәннехә вўдыйн кирум әхләтн иса тыв юхтыйлсәт па кәссәт. Юхи хәшум оләтн тәм шуши мир емаңхәтләт вевтама мәнты питсәт. Катра, вантә, кашәң тыв юхәтты хәннехә сәмәңа па вешкәта вўдыдал кәсупсыя лэщәтәс. Тәм одн щимәщ вулаң вер иса дәп хәрләты питәс.

Виктор Сопочин яснәт щирн, ләдн вўдең ёх кәсты щирәт нух алумты па елды тәты, щитям мойлупсәт шуши хәннехуятәта кәсупсәт едпийн верты мосәс. Тәп ши пурайн хуятәт кашәң емаңхәтл давадты питләт.

**Хур вўс па хәншәс
Владимир ЕНОВ**

Тыныты хўддал

Мир ямЉдты хуятЉ емЉхЉтл вЉраЉн ма мир лекшитты айлат не Елена Владимировна Тарлина олаЉн хЉншты лЉнхЉлум. ТЉм айлат хЉнты неЉие ма семемн вантман енмЉс. ЛЉв Нуви сЉнхум район ВаньщавЉт кЉртЉн сема питЉс, щЉта вЉс, вЉндтылЉс па вЉна йис.

Айлат не мосты вер ёша павтЉс

Е.Тарлина

Ащел Владимир Алексеевич Тарлин ВаньщавЉт кЉртЉн хЉ вЉс. Ђнжел па Екаторина Герасимовна Гришкина ТЉкьякЉн кЉрт эвЉлт вЉд. ХЉнты лЉв тЉм ай кЉрта рЉпитты юхтЉс па тЉта кЉтЉн вЉйтЉнтыйлсЉнЉн па ияха вЉдты питсЉнЉн. Ђнжел па ащел рЉпатайЉн кЉтЉн, йилуп хурамЉн хот омЉссЉнЉн, хот вЉйт тЉйсЉнЉн, сыр-сыр мЉвн енумты летутЉт енмЉлсЉнЉн. Ащел колхосн рЉпитЉс, тЉтЉн хопн янхЉс, ЁхЉт па рыпаклЉс. Ђнжел па шеЉк каркам па апрЉн ими. ЁшЉл Љл ши вушилЉтн, верлЫ омЉсты Љн па веритл. Муй мосты ут – иса хошл. ЛЉв юдн кЉпЉрл, муй камн вулкемЉл, муй вЉнта воньшумутЉт па тулхЉт ЉкЉтты янхемийл. ХЉтл мЉр сотсыр вер верты алемЉл. Ёнтты, сЉк кЉрЉтты, тыйты эвел па вЉндтЉслЉ.

Елена шакпак хуята енмЉс. ЛЉв ай пурайл олаЉн нЉмЉлмЉс:

– ИтЉх пурайн иньщЉсдыом: «Лена, нЉн муй пЉта ид Љн

улдЉн?». Ма па юхды луплум: «Ма худна вет вер Љн етшуптЉсум:

1. Ђшколая лЉщЉтыйлты, киникайдам, неспекдам сумкая пунты. 2. Дюхитыйлты. 3. Пенклам сыстамты. 4. ЛЉмЉтсухдам Љшколая лЉщЉтты. 5. Ид удты». Ђнжем-ащем лЉв сЉттЉда тЉп няхийлдЉнЉн. Лын мЉнев иса тЉп ям вера вЉндтЉснЉн. Иса щиты п у т Љ р т ы л с Љ н Љ : « М у л т ы в е р т ы вЉнтсЉн ки, верлЉн иса етшуптЉты мосл». Ма лын эвЉлтана вЉндсум вЉндат, пирЉщ хуятЉт сЉмЉнЉ тЉйты, лЉваса енумты юхЉт Љн шукатты, лЉиндм па лЉхЉсдам пидЉ яма па тЉнщирЉнЉ вЉдты. КашЉн етн мЉн ияха ЉктЉшийлсЉв па хЉтл мЉр питты верлЉв олаЉн п у т Љ р т с Љ в . Мудты лавЉртшЉк вер тывЉл ки, ши олаЉн лынЉн иньщЉссЉв, муй щирн щит яма тЉнматты рЉхл. Лын мЉнев вЉндтЉснЉн, муй щирн щит тЉса, мосты щирн лЉщЉтты. Ђнжев-ащев мЉнева иса нЉтсЉнЉн. Ђнжем ар ол мЉр В а н ь щ а в Љ т Љ ш к о л а й н к и н и к а й т мЉты хот йитн рЉпитЉс. ЛЉв хурасЉн хЉнты не, инты вЉнты хурасл тЉйлЉл. ТЉлЉнЉ вЉдты олаЉн арсыр киникайт лЉнЉтл па мЉнем вЉндтЉлЉ. Ащем муй верЉт олаЉн иса вЉйтсЉл. ЛЉв катер хопн янхЉс па мЉнева иса п у т Љ р т Љ с , м у й щ и п у р а й н в а н т Љ с , м у й с Љ р м и р п и д а вЉйтантылЉс,

Елена Владимировна рЉпатайн

Е. Тарлина китумхурЉт

арсыр хЉннехуятЉт па вошЉт, кЉртЉт олаЉн. МЉнева ЉмЉщ вЉс лЉвел хЉдЉнтты.

Эвие айлат пура вЉш эвЉлт тохтура йиты нумЉс верЉс. ХЉн ай пурайн иньщЉсды, худта вЉндтыйлты мЉнл, лЉв юхды п у т Љ р т Љ с , х у т ы м и р л е к ш и т т ы н е Љ н р Љ п и т т ы п и т л . Ђнжел-ащелн лупсы, вантЉ, леккЉра йиты лЉнхЉлЉн ки химия па биология урокнЉн яма вЉндта. Елена лупЉл:

– Ма ай пура вЉш эвЉлт хЉннехуятЉта нЉтты лЉнхасум, лЉдн дыв Љл кЉшитсЉт. Щит ма пЉтема мет вудаЉ вер вЉс. Ма Тюмень вошн медицинской академия етшуптЉсум. ЩЉлта Нуви сЉнхум воша рЉпитты китсаюм. Ёша вЉс Санкт-Петербург вошн тЉр, пЉд па нюл лекшитты тохтура вЉндтыйлсум. ВЉндтыйлты шеЉк лавЉрт вЉс. НЉмлем ветмит курсЉн экзамендам Љн мЉсдам. Карты кел хЉват Љнкема-ащема лупсум, хуты неспекдам юхды вЉлдам па елды вЉндтыйлты Љн питлум. Ащем лупЉс: «Лена, нЉн диплом непек Ёша павта, нЉнЉна тЉп и ол вЉндтыйлты хЉщЉс. ЁхЉт леккЉра рЉпитты Љн питлЉн ки – нЉн верен». Ма лЉв пилЉда кашасум, па вЉндтыйлты тЉхем етшуптЉсем. Щит пЉта дынана вЉн

лЉмашипа ясЉн луплум! Ђнжемн-ащемн ям нумЉсн, ям ясЉнЉн иса ши нЉтсыюм. ЁхЉт ма Нижневартовск воша рЉпитты вохсыюм, тЉта вЉдты хотн мЉсыюм, икия мЉнсум. Ма тЉта нывремЉт тЉр, пЉд па нюл лекшитты неЉа вЉлдум. Лывела ям, мосты ясЉн лупты мосл, нях-мулЉнЉ вЉдты, лЉдн дыв кЉшаЉ ел тЉхилал ат вЉндтЉсЉт. МЉнема пушхЉт пидЉ рЉпитты шеЉк мостЉл. ТЉм вер мЉнема сЉма рЉхл. Ма нЉмЉсдум, хуты кашЉн вер сЉмЉнЉ па мосман тЉйты мосл, тЉп ши пурайн вЉлупсЉн яма па тЉнщирЉнЉ мЉнл. КашЉн хуята ма лЉнхЉлум лупты, лЉдн тЉлЉнЉ, уянЉ ат вЉлдЉт.

Елена тЉса рЉпиттал пЉта мир ямЉлты верЉт тЉты округ департамент эвЉлт тЉм одн ишЉк непекн мойлЉсы. РЉпатайл Ёхтыйн лЉв олаЉнмит квалификационной категория тЉйл, ши ут кимит, олаЉнмит па мет вЉн щирн вЉлджл.

ТЉм мир лекшитты Ёх емЉхЉтл вЉраЉн мЉн Елена Владимировная вЉн вЉща ясЉн китлЉв. Елды ищиты тЉса па апрЉнЉ пушхЉт ямЉлман ат рЉпитл. ХЉв ям нЉпЉт ат вЉл, Найн-ВЉртЉн лавЉлман ат тЉйды. ТЉлЉн Ёш, тЉлЉн кЉр!

Надежда ВАХ

Кашаң ныврем пух юкана нәмләдэ

**Сәрханл мўв Русскиной вошн
нявремәт вәдты интернат хотн ар ол мәр
Ирина Васильевна Хроменкова капәрл.
Лўв эвет па пухәт пида иса 23 ол рәпитл,
щи күтн 10 ол – интернатн.**

И.В. Хроменкова

Ин тәмхәтл нывремәт тайты хотн 185 эви, пух вәд. Иса ашколайн 215 ныврем вәндтәйл. Русскиной вош интернатн арсыр вәнт кәртәт эвәлт нывремәт вәдләт. Итәх ай әх аңкидал, ашидал Когалым, Муравленко па Ноябрьск вошәт кимәдн вәнт кәртәтн вәдләт.

Ирина Васильевна ясаң эвәлт уша йис, ведши вәнт кәртәт эвәлт юхәтты нывремәт сора шәк вәндтәл кеша мўң ханты мир моньшәт мухты дывты вәндталдўв.

Елды лўв лупас:

– Вантэ, оләң пўш ай эвет, ай пухәт ашколая юхәттәдн вера юхи аңкидал, ашидал хуца ләңхаләт. Хотәл такла холдәләт, сора мәрәмәдыйт. Шәлта щиты дыв ашколая вәндты пураедн, рәт ханты ясәдн моньшәт, моньшуптәт хәдтәдн мурта амәтләт. Щи тумпи нывремиет дыв ищи ханты моньшәтн юнтләт

па арсыр лўңәлтупәт верләт, щит дыведа әмәщ. Ай моньшуптәт сыры ханты ясаңн лупләдўв, әхәт ияха рўщ ясаңн нәхумләдўв. Щиты айдтыева күтәвн щи вәндлўв.

Ведши ашколая мәнты нывремәт сыры немлад нух вантман тайдәлўв. Шәлта сўсн вәндтәйлдты юхәтты нывремәт вәнкер тыдәщн па Аснопәтты тыдәщн әкәтләдўв. Дыв эви, пух вәндтәты неңәт уша верләт. Күтәдн вәтәңә йиләт. Нывремәт тәта вет па яң минута кем тәп ханшаньшдәт, арәл пеләк юнтләт. Щи тумпи ай тәпиет тохтурәтн нух вантлайт. Ашет па аңкет ищи нәтәсләт, дыв эвидал, пухлад оләңн мўңева путәртләт. Щиты нывремәт ашколая «Шагк школе» немпи вер мухты вәндтәлдўв.

Шәлта тәта Сәрханл мир мўвн Канетлор хонәңн ар вәнт кәрт ипўңәдн вәд. Шәта мосл нывремәт кеша вәнт шушийн ашкола ләщәтты. Щирн ай тәпиет вәндум мўвәд, хотәл эвәлт интерната мәнты ән питләт. Щиты мет ям верты.

Вәнт кәртәтн енумты нывремәт хотәл такла вера ән мәрәмәтәд пәта мўң ашколаев щира вўдең тәщ тайлўв. Немасыя авиелўв лавәдман Семён Фёдорович Рускин рәпитл. Лўв нывремәт вўды пида кәтләсыйлдты вәндтәл. Әвәта, пухәта вўды лекщитты верәт ветеринар

Ханты имет пида путәртәл

нар Исмаыл Кадыров вәндтәл.

Русскиной вош интернатн вәдум нывремәт эвәлт ар хуят ям нумәсн нәмләдам. Щит 2015-мит одн ханты эви Надежда Комтина иса нюр вета ашколайд етшуптәслә. Шәлта эвет: Света Рускина, Наташа Лемпина, Валя Комтина, дыв 80 балл нумпия ЕГЭ хәншсәт. Щи тумпи нывремлўв ханты па рўщ ясаңнән «Тром-Аганские звёздочки» немпи газета верләт. Тәта нумсәң эвет, пухәт вәндтәйлдәт. Нывремәт ванкүтлы Россия мўв арсыр кәсупсәтн кәсләт. Русскиной вошн шуши мир культура тәты тәхи вәд, шәта Майя Покачева, Алёна Айваседа па Ольга Рускина рәпитләт. Дыв ищи интернатн вәсәт. Ин дыв интернатн енумты ай әх пида ханты моньшәт хўват ванлтупсәт верләт. Щит нывремәта әмәщ. Ай пухәт Алексей, Борис Покочевнән па Максим Комтин нарасьюхән юнтләт. Тәм ванән дыв кәсупсыйн оләң тәхия питсәт. Дывты Зоя Ниженко вәндтәл.

Ма тәм нывремәта сәмемн талдаюм. Имудтыйн интернатн вәдум пухие Михаил Рускин шәкәщты хәщәс. Ащел сырышәк әнтәма йис, әхәт аңкиел ищи па Тәрума мәнәс. Ма ән паксум ныврем лавәрт суртән хайты. Щиты Михаил ма пухема йис. Ин лўв армия мәнәс, сыры ол мәр Сәрханл вош университәтн вәндтыдәс. Юхи юхәттал юпийн елды вәндтәйлдты питл. Шәлта интернатн енум нывремәт күтн Виталий Рускин иса ям нумәсн нәмлем. Ашколайд яма етшуптәслә. Ин мўв вуй нух талты тәхийн рәпитл. Щи тумпи вәнт кәрта мойң әх тәтлюман вәд. Тәм ванән мўң нывремәт пида ищи лўв вўдең кәртәда яңхсўв.

Тәм оләт мәр ма ар ханты ныврем вәндтәсум. Дыведа ләңхалум лупты, вәлупсы хўват тәса ат шәшләт. Күтәдн па мир пида яма ат вәдләт. Рәтнәдал па пўляң әхлад нәмман ат тайдәләд. Нывремиет вәятн, ма нынты худыева нәмман па мосман тайдәләм!

**Хур вўс па хәншәс
Ульяна ДАНИЛО**

**Варьёган кэртән
Нижневартонской районән
юрн мир ёхлұв якты-ариты
«Ше евни» (хӑнты ширн,
щит «Лапӑт верӑнтты не»)
немуп тӑхи вӑд па рӑпитл.
«Велпӑслӑты па вӑдең ёх»
емӑнхӑтлӑдн, мӑта ут вӑн кер
тылӑщ 19-мит хӑтлӑдн сукнӑс,
ма немасыя Варьёганӑн вӑлты
кэртӑн мир рӑтыщӑты хотн
якты-ариты хуятӑт пида
вӑйтӑнтыйдсум па дыв кӑща
неӑл Любовь Александровна
Чуваткина (Айваседа) эвӑлт
рӑпатаел олаӑн путӑртсӑмн.**

Ше евни ариты-якты хот неӑт

«Ше евни» якты-ариты хот верӑт

– **Любовь Александровна, хута нӑң сема питсӑн, енӑмсӑн па муйсӑр тӑхетн сырыя вӑндтыйдсӑн?**

– Ма тӑм Варьёган кэртӑн Нижневартонской районӑн сема питсум, тӑта енӑмсум. Щӑлта кӑтуп ӑшколайн яртъянмит класс вӑш вӑнты тӑп вӑндтыйдсум. Ёмвош педучилищӑ 1998-мит одн хӑтл мӑр мет ай нывремӑт давӑлды не щира вӑндтыйлды елды мӑнсум. Ши тӑхи ма 2002-мит одн етшуптӑсум па ищи од вӑшн Югорской университета экзаменӑт мӑсум па елды «эколог-природопользователь» не ширн вӑндтыйдсум. Ӗхӑтши вӑндтӑты тӑхем ищиты етшуптӑсем па рӑт мӑвса юхӑтсум.

– **Муйсӑр тӑхийн нӑң, Варьёгана юхӑтменӑн, сырыя рӑпитсӑн па хӑн якты-ариты хот кӑща неӑа йисӑн?**

– Мӑң Варьёган кэртӑн деваса нӑнена мосты рӑпата ӑн мушӑтлӑн. Щит пӑта мет олаӑн пурӑн матӑта ай нывремӑт давӑлман садикӑн рӑпитсум. Еша Ӗхӑтшӑк шуши мир йис пурмӑсӑт ӑкӑтты хотн арсыр вандтупсӑт лӑщӑтты неӑа рӑпитсум. Тӑп тӑта мосванӑн кэртӑн

мир рӑтыщӑты хотн методист неӑа рӑпитты питсум. Мӑнема якты-ариты хотӑв хуши кашӑн вер ӑмӑщ. Мосл лупты ши олаӑн, хути 1987-мит одн тӑм вӑнтӑтн вӑлты юрн мир пӑта якты-ариты «Ше евни» немуп хот пӑншмӑн вӑс па пӑш кӑш тӑта, кӑш округев луватн сыр-сыр хурамӑн якты хотӑт лӑв верӑс. Щӑлта 2000-мит одн ши тӑхийн вӑлм хӑннехуятӑт лӑкки мӑнсӑт па «Ше евни» якты-ариты хот лӑп тӑхӑрсы. Хӑн ма тыв методист щира рӑпитты вохсыюм, ши пурӑн кӑща неӑем партӑс мӑнема йилпа фольклорной ансамбль лӑщӑтты. Щит пӑта 2014-мит одн мӑң кэртӑн хуятӑт пида ушӑна-сащӑна путремӑсум па и нумӑс ширн «Ше евни» якты-ариты хот хуши вӑлм неӑт ияха ӑкӑтсӑв. Ши вӑш эвӑлт кашӑн кэртӑн емӑнхӑтлӑт мӑң таклӑва иса ӑн па лӑщӑтлӑйт. Ин Нижневартонской район луватн верум «Велпӑслӑты па вӑдең ёх» емӑнхӑтл тӑта мӑнӑс, хута мӑң ищи шеӑк хурамӑн якты-ариты хот ияха ӑкӑтшум хӑннехуятӑт елпийн вандтӑсӑв. Ма щиремн, тӑмӑщ хурамӑн юрн

мир арӑт па як хурасӑт мӑта тӑхийн хӑлӑнтты па вантты веритлӑв. Мӑң арсыр ай кэртӑтн па вӑн вошӑтн районӑв хӑватн вӑлты хуятӑтн шеӑк сӑмӑна тӑйлыюв. Елды фольклорной ансамблев неӑт нӑмӑслӑт ищиты вӑщкӑта юрн мир якты-ариты хотӑт округев луватн вӑлты хӑннехуятӑта алыты. Щит пӑта юхи хӑшум олӑт мӑр арсыр йилуп арӑт па якты ширӑт вӑндтӑты пиньщӑсӑв.

– **Муй арат хӑннехӑнын якты-ариты хотӑн хуши араттелдн вӑд? Алпа, дыв худыева рӑт мирел ясӑнӑн яма хошлӑт путӑртты?**

– Кӑшмӑн якты-ариты хотӑв «Ше евни» (хӑнты ширн «Лапӑт верӑнтты неӑа») лӑнӑтлы, тӑп тӑм кӑтн ансамблев араттелдн яӑ хӑннехӑ тӑйл. Кашӑн не шеӑк яма лӑв рӑт мир ясӑлӑн путӑртты хошл. Итӑх юрн имилӑв хӑнты ясӑнӑнӑт. Мет йисӑн-нӑптӑн хуятӑва тӑм пӑш лапӑтъян лапӑт олпитӑс, айшӑк ненева – ветъян ол. Мӑң немасыя ансамбль лӑщӑтум пурӑн вӑнашӑк ювӑм хӑннехуятӑт якты-ариты хотӑва тыв ӑкӑтсӑв. Дыв, вантӑ, худыева пенсияйн па вӑдьян

вӑлдӑт. Щӑлта юрн мир ясӑнел тӑйлӑт, йис арӑт па путрӑт нӑмлӑт па хуятӑта ӑмӑщ верлӑт.

– **Муйсӑр тӑхи эвӑлт вӑлты кӑщӑйт нынана нӑтлӑт, лӑдн «Ше евни» якты-ариты тӑхи елды яма рӑпитӑс?**

– Нижневартонской районӑв культура тӑхи мӑңева ар ширн иса нӑтӑл. Щӑлта Новоагансквош кӑщӑйт кашӑн емӑнхӑтл лӑщӑтты пурӑн ищиты арсыр унтас верлӑт.

– **Муй ширн елды нын якты-ариты хотн рӑпитты питл?**

– Ма нӑмӑстемн, аршӑк айлат Ӗх тыв вохты пиньщӑлӑв. Тӑп тӑта мосванӑн кэртӑн ӑшколаев олаӑнмит класс па ветмит классӑт вӑнта вӑндтыйлды нывремӑт ищиты мӑң ансамблев хуши якты па ариты ширӑт вӑндтӑты вӑянтсӑт. Мосл лупты, муй ширн дыведа шеӑк ӑмӑщ тыв яӑхты па кэртӑн мир елпийн кӑш верты. Елды мӑң якты-ариты хотӑвн вӑлты неӑт лӑнхӑлӑт кашӑн юрн мир як хурас муй ар айлат хӑннехуятӑта мӑты, лӑдн дыв ши утӑт елды тӑсӑт.

**Хур вӑс па хӑншӑс
Владимир ЕНОВ**

Шиты лупас Хулимсунт кэртэң ашколайн нявремэнт вэндтэты не Татьяна Андреевна Головина. Лүв пилэда Сүмэтвош район Хулимсунт кэртэң Вурца хэтлэң вэтэңа йисум.

Увас нявремэнт – нумсэңэ

Т.А. Головина вэндтум нявремэнт пилэда

Вэндтэты не иты лүв рэпатайд оланан путэртэс па нэмэдмэс, хуты айтедн ши вер тэтылэңхас. Татьяна-эвие Сүмэтвош район Ванзетур кэртэң сема питэс. Ащел, Андрей Алексеевич Головин, саран мир эвэлт вэл. Аңкел Нина Фёдоровна Галева, лүв аңкел ханты Ользин рэт эвэлт йил, Сури кэрт эвэлт, мата ут ханты Сүмэтвош (ин Нуви сәңхум) районан вэс. Аңкаңкедямаханты щирн путэртэс, тэп лыв нэмэссэ, хуты аң мосл нявремэнт рэт щирн путэртты вэндтэты. Аңкел юврая нэмэсэ, елды рүщ ясэң давэрт вэндтэты йил, вантэ, ханты ясэңан сыйң согласной пуква аңтэм. Ши пурайн лыв аң па вэйтсэ, хуты щимэщ пура юхэнт, хэн ханты нявремэнт рэт ясэң па хон пелэк ясэң иты вэндтэты питлэ. Головин хоттел ёхн нявремэнт саран па ханты мир культура сэмэңа тайты вэндтэсыйт. Тэмхэнт Татьяна Андреевна ищиты нявремэнт вэндтэ. Ши тумпийн лүв ашколайн научной рэпата ахтыйн

кэща дэңкэр неңа вэл. Лүв нявремэнт нумсэң непекэнт ханшты вэндтэ. И урокэң лүв эвэнт-пухэнт пилэ уша верэс, муйсэр вухалэ рэтэнт эвэлт лыв хоттел ёхлэ йилэ. Вухалэ пушхета ши оланан вэн хуятэ иньсэсты шеңк эмэщ вэс. Ши пурайн Татьяна Андреевна ханты Ользин рэт оланан йис путэр путэртэс, щит ай пурайн хэлэс. Йиспутэр щирн, Түкьякэң мүй – лапэнт тэрум ортум мүй, и тэрум пухл хунтэс па и тэхийн шушмэщтэс, щит эвэлт Сури кэрт тывэс.

Т.А. Головина па искуствэйт ашколайн рэпитты не Н.К. Маслова-Таня Сивцова негсэнт ханшты па есэлты «Игры и игрушки средне-сосвинских манси д. Хулимсунт» немпи киника.

Ашколайн Татьяна Головина алгебра па химия урокэң мосман тайс, щирн айтедн вэйтсэлэ, биология па химия урокэңа вэндтэты неңа йил. Шиты ши тывэс, ашкола етшуптумал юпийн Татьяна Хабаровск вошн педагогической университетн

ши вера вэндтылэс. Ши юпийн юхлы рэт мүйва керлэс, тата Игрим вошн кэнт ол етн ашколайн вэн хуятэ вэндтэс. «Мэнема, айдат вэндтэты неңа, давэрт вэс вэн ёх пилэ рэпитты. Шиты аң ашколайн рэпитты Хулимсунт кэртэмансум. Щит 1987-митол вэс. Ешавэл 2017-митол оң 30 тэл постэты питлэ, хуты нявремэнт вэндтэдум. Ши кэрт мэнема имухты мэстэс, ши тумпи кэртэң мир – сэмэңэ. Ма мет сыры тыв юхэнтсум уша верты, ям ашкола муй аңтэ. Яма нэмлэм, щит Ас нопэнтты тывэщ эмэңхэнтлэ вэсэ. Ашколайн биология па химия урокэң тэты вэндтэты хуят давэлсы, щит пэты ашкола кэщайт шиты версэ, лэдн ма тата вэлты па рэпитты ат хэщсум. Тата ма икия мэнсум, ма нявремэңа, Валерия эвем па Владимир пухем, сема питсэңан», – лупас Татьяна Андреевна Головина.

Лүв вэндтэты не иты лупас, хуты увас мир нявремэнт – нумсэңэ, лыв математика, химия

па па ищимэщ урокэнт яма тайлэ. Т.А. Головина худна яма вэндтэйдум нявремэнт нэмлэ, щит Галина Алгадьева, лүв ин округ дума шуши мир ассамблея хуша рэпитл, Леонид Алгадьева – лүв Хулимсунт газ вүты тэхийн рэпитл, ши вера немасыя Екатеринбург вошн вэндтылэс. «Ши тумпийн пухэнт мет мосман зоология урок тайсэ, вантэ, лыв айтедн хүд па вой ведпэсэлэ», – лупас вэндтэты не.

Мин Вурца хэтл пурайн вэйтэнтэйдсумн, щирн ши эмэңхэнт оланан ищи путэртсумн. Ши оланан Татьяна Андреевна лупас: «Шеңкам, хуты ям арат ол юхлы Хулимсунт кэртэң шуши мир эмэңхэнт йилпа постэты питсүв. Ши эмэңхэнтла тэса лэщэтылэ. Катра пура вүш эвэлт ши шуши мир хэтл рүщ перна пос пунум Благовещение эмэң хэтл и хэтэлн постэсы. Ши тумпи вэн кер тывэщ 1-митн мүйтел мир тухлэң войт эмэңхэнтл вэллэ».

Хүв мэр нявремэнт вэндтумал пэты Татьяна Андреевна Головина арсыр ишэктэ непекэнт тайл: вэндтэты вер почётной рэпатнек, Россия мүй вэндтэты вер тэты министерства эвэлт почётной непек, округ дума эвэлт ишэктэ непек, «Золотой фонд российской образования» немпи Россия мүйтелкэсупсы оланмит степень диплом па па ишэктэ непекэнт.

Татьяна Андреевна, ешавэл нэң нявремэнт вэндтэты олнитум пура вүш эвэлт 30 ол постэты питлэ, щирн ям ясэнт китлэ. Вэндтэйдты вер педы сэмэң, нумсэң нявремэнт нэңа!

Людмила СПИРЯКОВА
Интернет эвэлт
вүюм хур

Шуши емаңхәтләт дэщәтты нәтл

Хулимсунт кәртән Вурңа хәтл емаңхәтлә яңхемн и ими шивадәсум. Лүв нявремәт пәты шеңк ушхуль па нумсәң кәсупсәт дэщәтәс. Мәнема өмшә йис, муйсәр не, щиты ма лүв пидәда вәйтәнтыйдсум па путәртсум.

– Вўща вәда, хәнты имие, нәң немән муй, еша нәң олңенән путәрта.

– Ма немем Альбина Ксенофоновна Таратова, эви опрашнемем Захарова. Ма Сартынә кәртән сема питсум. Аңкем – вухаль не Нина Матвеевна Лелятова, Ләв кәрт эвәлт, ащем – хәнты хә Ксенофонт Михайлович Захаров, Кышик кәрт эвәлт вәс. Мўң семьяевн хәлум эви енмәс, Надя упем, ма па Валя апшием. Надежда ин Белоруссияйн вәл, няд няврем енмәлтәс, Валентина – Тюменьн, кәт няврем тәйл.

Ма Сартынәйн ашколая мәнсум, 7-мит классән вәндтыйдмемн аңкиды хәшсум, лүв ванкүтды мәшитәс па антәма йис. Нивл класс етшуптумем юпийн Ёмвошн педучилищайн вәндтыйдсум, ай нявремәтвәндтәтынеңа йисум. Щи юпийн юхды Сартынә рәт кәртема рәпитты кердәсум, вет ол ай нявремәт вәндтәсум, щәлта ашкола ләп тәхәрсы. Тәта икия мәнсум, Нина па Наталья эвиңадам сема питсәңн.

1982-мит олн Хулимсунтән ай нявремәт пәты ашкола пўншсы, щирн тыв рәпитты юхәтсум, ям арат ол кәщая вәсум. Әхәт 1985-митн вән нявремәт пәты ашкола омәссы. Нявремәт эвәлт Лёня Алгадьев яма нәмдем, лүв – нумсәң

пухие вәс. Щиты ма 34 ол нявремәт вәндтуман рәпитлдум. Хулимсунтән 1988-мит олн Александр ай пухием сема питәс. Ин нявремдам вәна йисәт, ма хәлум хиды тәйлдум. Нина па Александр Хулимсунтән вәлдәңн, Наталья ай эвем – Надым вошн.

– Тәмхәтл ма вантсум, хутыса нәң нявремәт пәты өмәщ кәсупсәт дэщәтсән, еша путәрта щи олңән.

– Ма, вантә, хәнты-вухаль семьяйн енумсум, щирн айтәдн шуши мир культура пелды сәмәна вәлдум. Аңкем ванкүтды мәшитәс, щирн ма Домна Анисимовна Лелятова аңкаңкем пида енумсум, лүв эвәлтада вухаль ясәң яма тәйлдум. Лўң пурайн Щекуря, Шомка кәртәңн хуца рўтышәсум. Щит пәты ма шуши мир емаңхәтләт дэщәтты мосман тәйлдум. Сыры мўң ашколаевн «Югра», Вурңа хәтл верәнтсүв. Щи юпийн Мария Тихоновна Двинянинова лупәс, хуты кәртән ищи Вурңа хәтл верты мосл. Мәнема вәндтәты не иты шеңк өмәщ ай нявремәт пәты нумсәң кәсупсәт дэщәтты, щит пәты мосты пурайн ищи така нәтлдум шуши мир емаңхәтләт верты.

Ма 2002-мит ол вўш эвәлт пенсияйн вәлдум, тәп худна рәпитлдум. Ин ашколайн антә тәп ай нявремәт вәндтәлдум, щи тумпийн немасыа хәрн эвәт-пухәт пида шуши

А.К. Таратова нявремәт пәта юнтупсы верл

мир арсыр пурмәсәт верлүв, емаңхәтләт постәлүв.

Рўтышәты пурайн киникайт лўңәтлдум, хот пәты арсыр хурамәң утәтсәлдум, хиднеңием тәйлдум. Лўң пурайн Советской вош эвәлт тухләң хопн Надым воша Наталья эвем хуца мойңа яңхлдум. Мәнема щәта шеңк мәстәл, хутыса щәта вәйт дор тыләщ 9-митн мўвтәл шуши мир емаңхәтл дэщәтды. Эвем хотл күтлуп вош хәр пўнәлн доль, щирн ишни эвәлт кәл, хуты аләң сахәт вўш эвәлт щәта нюки хотәт омәсдыйт, арсыр вантлупсәт дэщәтдыйт, щи тумпийн шуши мир кәсупсәт вәлдәләт. Мин эвем пида ищи щәта хәнты арәт арилумн. Хәнты па юрн имет альдәт, муйсәр хурамәң нәй сәхәт, ернасәт

өнтты хошләт. Шеңк ләңхәлдум, ләлн Хулимсунтән ищиты өмшә шуши мир емаңхәтләт ат мәнсәт.

– Щи арат ол нявремәт вәндтуман рәпитлән, алпа, ишәкты непекәт тәйлән?

– Па муй. Тәп мет тынәң мойлупсы – щит хән вәна ювум нявремәт мәнема лупдәт: «Мосты вәндтәты неңев, вән пәмәшипа нәңена, мўң нәнен иса пурайн нәмдәв». Ишәкты непекәт олңән путәртты ки, Россия мўв министерства образования, округ дума, Югра мўв вәндтәты верәт тәты департамент па па тәхет эвәлт почётной непекәт тәйлдум. Щи тухалпи Сўмәтвош район вудаң әх күтн ма хурем ищи вәл.

Хур вўс па хәншәс
Людмила ШУЛЬГИНА

Лекшитты айлат кЉтЉЃ

Мир лекшитты па ямЉдты емЉхЉтл пЉты ма лЉґхалум айлат ай тохтурЉЃ Наталья Роткина па Алексей Тихонов оЉЃЃЃ нынана хЉншты.

Наталья па Алексей – шит упи па апши. Лын хЉнты па сЉран мирЉЃ хоттел ёх эвЉлт вЉлЉЃЃ. Ѓґкел – Луиза Степановна Тихонова (Лонгтортова), Щаня мЉв ёх хуца сема питЉс. Ащел - Анатолий Дмитриевич Тихонов, сЉран мир эвЉлт Сартынья кЉртЉ хуят. 1996-мит оЉ вЉш эвЉлт ТихоновЉ хоттел ёх Игрим вошн вЉлЉт.

Наталья 1987-мит оЉ ван хЉтлуп тылЉщ 13-мит хЉтЉлн СЉмЉтвош район Сартынья кЉртЉн сема питЉс. Ѓшколайн яма вЉнлтылЉс, апрЉЃ па каркам эвия вЉс. ИпЉша Ѓшкола верЉт оЉЃЃЃ вЉн непекЉЃ, мЉта ут хот питЉра нЉх эхЉтсы, хЉншЉс. ЩЉлта акробатика вер сЉмЉЃа тЉйс.

Айтелн Наталья эвие тохтура йиты лЉґхас. ВантЉ, лЉв щЩел Кристина ФЉдоровна Тихонова нялЉЃ мултас оЉ мЉр Сартынья кЉртЉн мир лекшитман вЉс. Щит пЉты хилнЉние щЩелиты мир ямЉдты хуята йиты лЉґхас. 2006-мит оЉн Ѓшкола етшуптумал юпийн Наталья Ёмвош медицинской академия вЉнлтылты юхтЉс. ИнтЉм Наталья Анатольевна «Центр профессиональной патологии» немуп тЉхи эвЉлт педколледж хуца ай тохтура рЉпитЉл. ТЉм ванЉн

лЉв икия мЉнЉс. Роман пилыел машинайтн яґхты хЉя вЉл. Йилуп айлат хоттел ёхн Артемий пухие енмал.

Алексей Тихонов 1990-мит оЉ Ас потты тылЉщ 23-мит хЉтЉлн ищи Сартынья кЉртЉн сема питЉс. Наталья упел киньЩа ром няврема енмЉс. ХЉлум класс вЉш эвЉлт бокс ЉрЉшты вера вЉнлтылты питЉс. ЩЉлта округев, Россия хЉватыйн ЉрЉшты кЉсупсЉта яґхилЉс. НивЉл классЉн Туапсе вошн бокс щирн хЉлмит тЉхия питЉс.

Айтелн Алексей тухлЉ хопн яґхты хуята йиты лЉґхас. Ѓшкола юпийн айлат хЉнты хЉ армия тЉсы. ЛЉв Свердловской мЉв Нижний Тагил вош пЉЃЉлн ракетной тЉхийн служитЉс. Щи юпийн Алексей упел иты тохтура йиты нумЉс верЉс. 2014-мит оЉн Ёмвош медицинской академия етшуптумал юпийн Алексей Нижневартовской район Корлики кЉрта рЉпитты мЉнЉс. ЩЉта Дарья ими тЉс, интЉм айлат хоттел ёхн кЉт пух снумлЉЃЃ. Имел хЉтл мЉр нявремЉт лЉвЉлты хотн рЉпитл. Ай кЉртЉн Алексея емЉщ рЉпитты, лЉв ясЉЉл щирн мир лекшитман па ямЉлман юпийн сЉм лыпийн шеґк яма йил.

Наталья Роткина Роман икел пиЉ

Алексей Тихонов Вова пухал пиЉ

Елды мет апрЉЃа па тЉса рЉпитты лЉґхал. Мосд ястЉты, тЉм йисн айлат ёх вошЉтн вЉлты па рЉпитты лЉґхалЉт. Алексей па щирн Љш пЉнтЉл пирийс - мет хЉв мЉвн омЉсты хЉнты кЉрта вЉлты па рЉпитты мЉнЉс. Щит Корлики кЉрта, мЉта ут мЉґ округев хЉтл етты пелЉкн мЉв кимЉлн вЉл.

Мир лекшитты па ямЉдты емЉхЉтл пЉты айлат тохтурЉЃа вЉЩа ясЉЉт китлЉв. ВантЉ, кашЉЃ хЉннхЉ мЉшЉЃ

лЉвЉрт суртЉлн тЉп тохтурЉта эвЉлЉт. Лекшитты хуят щомел унтасн арсыр кЉши-мЉшЉт яма йилЉт. ТЉх пурайн лыв сЉмЉґ ясЉлЉл мЉґева Љр па елды вЉлты щом мЉлЉт. Нын – хЉннхЉ вЉлупсы лЉвЉлман тЉйлЉты. Щит пЉты нынана ищи лЉґхалЉв тЉлЉЃа, уяґа, пиЩЉЃа елды вЉлты па ищисаты вещьк-та па сЉмЉЃа мирлЉв ямЉдты.

Ирина САМСОНОВА

Ханты ясанг
(Хантыйское слово)
№12 (3456), 23.06.2016

Соучредители
Дума, Правительство
Ханты-Мансийского
автономного округа – Югры
Издатель
Департамент общественных
и внешних связей Ханты-
Мансийского автономного
округа – Югры

Редакция

Главный редактор –
Решетникова Р.Г.
Телефон (3467)33-36-82

Заместитель главного
редактора – **Вах Н.И.**

Ответственный секретарь –
Рагимова Н.В.
Телефон (3467)33-24-02

Телефон (3467)33-24-02

Адрес редакции и издателя:

628011, г.Ханты-Мансийск,
ул.Комсомольская, 31
тел./факс (3467)33-17-52

E-mail: gazeta@khanty-yasang.ru
Газета размещена на сайте
www.khanty-yasang.ru

Отпечатано:

ООО «Новости Югры-
Производство» г. Сургут,
ул.Маяковского 14.

Подписано в печать:

по графику 23.06.2016 г.
в 9.00.; фактически
23.06.2016 г. в 9.00.

Индексы **04393, 54393**
Тираж **2210** экз. Заказ **338**
Цена свободная

Газета зарегистрирована
Управлением Федеральной
службы по надзору в сфере
связи, информационных

технологий и массовых
коммуникаций по
Тюменской области, ХМАО-
Югре и ЯНАО. Свидетельство
о регистрации ПИ №ТУ 72-
00796 от 23 января 2013г.

Мнение авторов
публикаций не
обязательно отражает точку
зрения
редакции.